

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะประเมินผลอันเนื่องมาจากการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ระหว่างปี 2535 ถึง ปี 2537 โดยมุ่งจะประเมินเฉพาะผลกระทบต่อรายได้ ความเหลื่อมล้ำระหว่างรายได้(หรือการกระจายรายได้ตามที่ระบุไว้ในแผนฯ) ตลอดจนวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดการเพิ่มหรือลดรายได้ของครอบครัวชนบทในพื้นที่ต่าง ๆ ของภาคเหนือ

ระเบียบวิธีวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนแรกเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร จากแหล่งข้อมูลต่างๆ รวมทั้งการสนทนากลุ่มกับผู้มีประสบการณ์ในสนามบางท่านเพิ่มเติม ทั้งนี้เพื่อให้ได้ตัวแบบการวิจัย (Research Model) ที่ถูกต้องเหมาะสมที่สุด ตอนที่สองเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งได้ใช้ตัวอย่างแบบกระจายสุ่มในภาคเหนือ 5 จังหวัด จำนวน 2,604 ตัวอย่าง โดยช่วงนี้จะเป็นศึกษาแบบสำรวจเชิงตัดขวาง เพื่อศึกษารายละเอียดต่างๆสำหรับการพิสูจน์สมมติฐานในการวิจัย ตอนที่สามเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเจาะลึกถึงประเด็นต่างๆที่การวิจัยเชิงปริมาณเข้าไม่ถึง โดยได้มุ่งสัมภาษณ์บุคคลที่ถือเป็นกุญแจสำคัญของการพัฒนา และทำการสนทนากลุ่มแบบเจาะลึก (Focus-Group-Discussion) ระหว่างกลุ่มเจ้าหน้าที่และชาวบ้านที่ผู้วิจัยสนใจ การทำสนทนากลุ่มแบบเจาะลึกนี้ได้ทำจังหวัดละ 1 กลุ่ม กลุ่มละ 1 วัน โดยคัดเลือกกลุ่มคนรวยและกลุ่มคนจนมาร่วมสนทนาประมาณอย่างละ 5 คน รวมเป็น 10 คนต่อจังหวัด

สุดท้ายขณะเขียนรายงานการวิจัย เพื่อวิจัยได้กลับไปยังภาคสนามอีกครั้ง เพื่อสอบถามเจาะลึกในประเด็นที่ยังสงสัยบางประเด็น การเข้าสู่สนามครั้งนี้มุ่งสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ระดับตำบลและอำเภอเป็นสำคัญ

เนื้อหาที่นำเสนอในรายงานการวิจัยแบ่งเป็น 6 บท คือ บทแรกมุ่งเสนอประเด็นปัญหาในการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย บทที่ 2 มุ่งเสนอประเด็นสำคัญเกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนแผนพัฒนาจังหวัดของจังหวัดต่างๆในภาคเหนือ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ภาพแผนงานและนโยบายที่ต้องการประเมินให้ชัดเจนเสียก่อน

บทที่ 3 เป็นการเสนอผลการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการพัฒนารายได้และความเหลื่อมล้ำระหว่างรายได้ ซึ่งถือเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องการประเมินผลการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว ถูกลำมาสรุปเป็นกรอบการวิจัยและสมมุติฐานการวิจัย ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางการวิจัยประเมินผลต่อไป ส่วนบทที่ 4 เป็นการเสนอผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ และบทที่ 5 เป็นการเสนอผลการวิจัยเชิงคุณภาพและการอภิปรายผลการวิจัยควบคู่กันไป และบทที่ 6 เป็นการสรุป

ผลการค้นพบตามการวิจัยนี้ มีดังนี้

1.) ผลการพัฒนาครึ่งแผนฯ ประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในเรื่องการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวในชนบท แต่ทว่ายังคงมีปัญหาอย่างยิ่งในเรื่องการกระจายรายได้หรือความเหลื่อมล้ำระหว่างรายได้

2.) ปัจจัยสำคัญที่เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความสำเร็จเรื่องการพัฒนารายได้ก็คือการที่รัฐบาลที่ผ่านมาให้ความสำคัญสูงยิ่งต่อการพัฒนาชนบท และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดโครงการและงบประมาณสนับสนุนทุกปี และมีความใส่ใจดูแลเป็นพิเศษ ทำให้ผลการพัฒนาด้านการเพิ่มรายได้แก่ชนบทประสบความสำเร็จเป็นที่น่าสนใจ

3.) ปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างรายได้ สืบเนื่องมาจาก ประการแรกการถ่ายทอดนโยบายไปสู่ครอบครัวเป้าหมายไม่มีความชัดเจนเจาะจงในเรื่องการกระจายแต่มุ่งจัดโครงการลงไปในพื้นที่ที่สำคัญ ทำให้คนรวยมีโอกาสได้รับประโยชน์จากโครงการของรัฐมากกว่าคนจน ประการที่สองคุณสมบัติพื้นฐานของครอบครัวเอง ทำให้เกิดความแตกต่างในความสามารถการรับประโยชน์จากโครงการพัฒนา คุณสมบัติพื้นฐานดังกล่าวได้แก่ อายุครอบครัว ที่ตั้งครอบครัว อาชีพครอบครัว การศึกษาครอบครัว ขนาดครอบครัว ความมั่งคั่งในทรัพย์สินของครอบครัว จำนวนแรงงานในครอบครัวและโอกาสการมีงานทำของครอบครัว เป็นอาทิ ประการที่สาม ความสามารถของโครงการต่าง ๆ ในการเข้าถึงครอบครัวแตกต่างกัน ทั้งนี้ เป็นเพราะหลักเกณฑ์เฉพาะของแต่ละโครงการ เช่น วัตถุประสงค์

ของโครงการ เจ้าหน้าที่ของโครงการ ที่ตั้งของโครงการ มีลักษณะแตกต่างกัน ทำให้การเข้าถึงประชาชนของโครงการแตกต่างกันไปด้วย

สุดท้าย ผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางการพัฒนาโยบายให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยให้พัฒนาระบบการจัดการ และการจำแนกฐานะราย/จนของครอบครัวให้ชัดเจน ทั้งนี้ เพื่อให้ครอบครัวยากจนได้รับการช่วยเหลือแยกแยะออกจากครอบครัวทั่วไป อันจะทำให้ผลการพัฒนาตรงเป้าหมายยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เสนอให้มีการปรับโครงสร้างของอาชีพในชนบทเสียใหม่โดยลดอาชีพทางการเกษตรที่มีผลิตภาพต่ำลง พัฒนาอาชีพหลักอื่นๆขึ้นมาใหม่ ควบคู่ไปกับการพัฒนาเรื่องทุนและการตลาดเพื่อรองรับอาชีพใหม่ด้วย สำหรับการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมการเกษตรและการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมรวมทั้งการพัฒนาหัตถกรรมในครัวเรือน ควรนำมาใช้เป็นทางเลือกใหม่ในการพัฒนาชนบท เพื่อทดแทนอาชีพทางการเกษตรที่จะลดลง

รัฐบาลควรศึกษาข้อมูลเหล่านี้อย่างจริงจังด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ ไม่ใช่แค่สนใจไปตามความเห็นของชนชั้นปกครองในส่วนกลาง แล้วจึงนำข้อมูลเชิงประจักษ์นั้นมากำหนดเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ไม่ควรทำการพัฒนาชนบทแบบคิดเอาเองอีกต่อไป